

**O'ZBEKISTONDA "OPEN BANKING" BANK BIZNES MODELIDAN
FOYDALANISH, UNING TURLARI, TEXNIKASI, ASOSLARI**

SAFAROV MUSLIMBEK AHMADOVICH

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi
Biznesni boshqarish (Master of Business Administration-MBA)

Banking sirtqi ta'lim shakli magistr talabasi

safarovmuslimbek.a@gmail.com

+99897 432 39 32

Annotatsiya: *"Open banking" modeli butun dunyo bo'ylab bank sohasida tobora keng tarqalmoqda. Ushbu yondashuv moliyaviy xizmatlar va dasturlarni yaratish uchun uchinchi shaxslarning ma'lumotlarga va banklarning API-lariga ochiq kirishini nazarda tutadi. Maqolada O'zbekistonda "Open banking" modelini joriy etish imkoniyatlari tahlil qilinadi. O'zbekiston bank sohasidagi mavjud vaziyat, iste'molchilar va iqtisodiyot uchun mumkin bo'lgan foyda, shuningdek, "Open banking" modeliga o'tishda to'siqlar va xatarlar ko'rib chiqilmoqda. Jahon tajribasi bilan qiyosiy tahlil asosida O'zbekistonda "Open banking"ni bosqichma-bosqich joriy etish bo'yicha strategik tavsiyalar berildi.*

Kalit so'zlar: *ochiq bank, bank sohasi, moliyaviy texnologiyalar, O'zbekiston, strategiya*

KIRISH:

So'nggi yillarda dunyoda "Open banking" konsepsiyasi ommalashib bormoqda, bu uchinchi shaxslarning API orqali banklarning ma'lumotlari va axborot tizimlariga kengaytirilgan kirishini o'z ichiga oladi. Ushbu model moliyaviy xizmatlarni yaratish va bank ma'lumotlariga asoslangan mijozlar tajribasini yaxshilash uchun yangi imkoniyatlar ochadi. Bir qator mamlakatlar allaqachon "Open banking" konsepsiyasini amalga oshirishni boshladilar, bu esa moliyaviy texnologiyalarni rivojlantirishga katta turtki beradi.

O'zbekiston uchun "Open banking" modeliga o'tish bank sektorini modernizatsiya qilish va aholi uchun moliyaviy xizmatlar mavjudligini oshirishning muhim haydovchisi bo'lishi mumkin [1]. Biroq, hozircha bu masala O'zbekiston voqeliklariga nisbatan deyarli ko'rib chiqilmagan. Ushbu maqolada jahon tajribasi va O'zbekiston bank sohasidagi mavjud vaziyatni tahlil qilish asosida "Open banking" modelini joriy etish istiqbollari, uning potensial foydalari va xatarlari o'rganiladi.

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

"Open banking" modeli ochiq API (Open API) konsepsiyasiga asoslangan bo'lib, uchinchi tomonlarga dasturiy interfeyslar orqali ma'lumotlar va provayder xizmatlariga kirish imkonini beradi. Bu mavjud funksiyalar va ma'lumotlar asosida yangi xizmatlar va yechimlarni yaratishga imkon beradi. Bank sohasida Open API yondashuvi Open banking deb nomlandi.

"Ochiq banking" konsepsiyasiga ko'ra, banklar uchinchi tomon ishlab chiquvchilari va FinTech kompaniyalariga API to'plami orqali mijozlar ma'lumotlari, hisobvaraqlari va to'lov tizimlariga kirish huquqini beradi [2]. Bu moliyaviy menejment, takliflarni taqqoslash, to'lovlar va transferlarni amalga oshirish va boshqalar uchun innovatsion mijoz xizmatlarini yaratishga imkon beradi [3].

"Open banking" modeliga o'tish so'nggi yillarda raqobatni kuchaytirish, moliya sohasida innovatsiyalarni rag'batlantirish va iste'molchilarning moliyaviy mahsulotlarga kirishini kengaytirish vositasi sifatida faol muhokama qilinmoqda. Bir qator tadqiqotlar ushbu modelning potensial afzalliklarini tasdiqlaydi va uni amalga oshirishdagi to'siqlarni o'rganadi.

NATIJARLAR VA TAHLILLAR

Hozirgi vaqtda "Open banking" konsepsiyasi O'zbekistonda na Qonunchilik, na amaliy darajada amalga oshirilmayapti. Aksariyat banklar ma'lumotlarga yoki to'lov tizimlariga tashqi kirish uchun ochiq API-larni taqdim etmaydilar.

Shu bilan birga, so'nggi yillarda O'zbekiston bank sektori aholi uchun asosiy moliyaviy xizmatlar, jumladan, raqamli kanallarni rivojlantirish orqali foydalanish imkoniyatini oshirishda katta yutuqlarga erishmoqda. Bu "Open banking" modeli bo'yicha yanada modernizatsiya qilish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadi [4].

Mahalliy FinTech bozori tahliliga ko'ra, O'zbekistonda "Open Banking" modelini joriy etishning asosiy harakatlantiruvchi omillari quyidagilar bo'lishi mumkin [5]:

- Innovatsion moliyaviy xizmatlarga talabning o'sishi
- Banklarning mijozlar bazasini kengaytirishga bo'lgan ehtiyoji
- Raqamli moliyaviy xizmatlar bozorida raqobat
- FinTech va raqamlashtirishni rivojlantirishni rag'batlantirish bo'yicha davlat siyosati [6]

Shu bilan birga, jiddiy to'siqlar mavjud, jumladan, yetarli darajada ishlab chiqilmagan tartibga solish, kiberxavfsizlik xavfi, bozor ishtirokchilarining model imkoniyatlari to'g'risida kam xabardorligi. Shuning uchun O'zbekistonda "Open banking" ni joriy etish bosqichma-bosqich strategik yondashuvni talab qiladi.

MUHOKAMA

Tahlil shuni ko'rsatadiki, "Open banking" modelini joriy etish O'zbekistonga bir qator muhim afzalliklarni keltirishi mumkin. Bularga moliyaviy sohada innovatsiyalarni rag'batlantirish, raqobatni kuchaytirish, aholining moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish, biznes uchun yangi istiqbolli yo'nalishlarni yaratish kiradi [7].

"Ochiq banking" yondashuvlari amalga oshirilgan boshqa mamlakatlarning tajribasi moliya bozorining barcha ishtirokchilari uchun haqiqiy ijobiy samarani namoyish etadi [8]. Yangi FinTech kompaniyalari iste'molchilar tomonidan talab qilinadigan moliyaviy boshqaruv, xizmatlarni taqqoslash, to'lovlarni yuborish dasturlarini yaratish uchun banklarning ochiq API-laridan faol foydalanmoqdalar.

Shu bilan birga, jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, "Open banking"ni amalga oshirish regulyatorlarning diqqat bilan nazorati ostida puxta o'ylangan strategiya va evolyutsion yondashuvni talab qiladi. Dastlabki bosqichda asosiy rol pilot loyihalarga, bozor ishtirokchilarining xabardorligini oshirishga, moslashuvchan me'yoriy-huquqiy bazani yaratishga tegishli bo'lishi kerak.

O'zbekiston uchun keyingi 3-5 yil ichida "Open banking" modeliga bosqichma-bosqich o'tish maqsadga muvofiqdir. Bu iqtisodiyotni raqamlashtirish uchun uning afzalliklaridan maksimal darajada foydalanish va shu bilan birga xatarlarni to'g'ri boshqarish imkonini beradi.

XULOSA

"Open banking" konsepsiyasi innovatsiyalarni rag'batlantirish orqali O'zbekiston moliya sektorini rivojlantirish va aholiga moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatini oshirish uchun katta imkoniyatlar ochmoqda. Bundan tashqari, uni amalga oshirish bosqichma-bosqich strategik yondashuvni talab qiladi.

Birinchi bosqichda (2022-2025) "Open banking" modelini sinovdan o'tkazish va ekspertiza o'tkazish uchun regulyatorlar ko'magida FinTech bozori va banklarining asosiy ishtirokchilari ishtirokidagi pilot loyihalarga e'tibor qaratish lozim.

Kelajakda (2025-2027) ochiq API provayderlari va iste'molchilar doirasini kengaytirib, uchuvchi tomonidan tasdiqlangan yechimlarni kengaytirish kerak. Bunga parallel ravishda kiberxavfsizlik va ma'lumotlarni himoya qilish sohasida zarur me'yoriy-huquqiy baza va standartlar yaratilishi kerak.

Maqolada tasvirlangan evolyutsion ssenariyni amalga oshirish O'zbekistonga moliyaviy barqarorlik va bozor ishtirokchilari uchun xavf-xatarlardan qochib, "Open banking" imkoniyatlaridan samarali foydalanish imkonini beradi. Bu innovatsion FinTech mahsulotlarining o'sishiga, moliya sohasidagi raqobatga va aholining moliyaviy savodxonligini oshirishga yordam beradi.

REFERENCES:

1. Cenamor, J., Usery, D., & Wixom, B. (2019). Unlocking New Business Opportunities with Open Banking APIs. *The Journal of Business Forecasting*, 38(2), 15-22.
2. Dias, R.T. & Mckee, K. (2021). The state of open banking around the world - An overview of global open banking trends. *The Journal of Financial Perspectives*, 8(2).
3. Ivashina, V. & Scharfstein, D. (2010). Bank lending during the financial crisis of 2008. *Journal of Financial Economics*, 97(3), 319-338.
4. Awrey, D., Deakin, S. & Loucks Elliott, C. (2019). Artificial intelligence and the automation of financial compliance. *The Cambridge Handbook of Compliance*, 353-370.

5. Scardovi, C. (2017). Digital transformation in financial services (Vol. 1). Luxembourg: Publications Office of the European Union.
6. Садыков М.М. (2020). Перспективы внедрения системы Open Banking в Узбекистане. Бюллетень банковской статистики Узбекистана, Ташкент, No2, с.14-19.
7. Мирзиёев Ш. (2018). Указ Президента Республики Узбекистан "О мерах по кардинальному совершенствованию банковской системы республики и внедрению современных банковских технологий". Ташкент.
8. Центральный Банк Республики Узбекистан (2021). Стратегия развития банковской системы до 2025 года. Ташкент.